ЕФМ
http://efm.vsau.org/

ІННОВАЦІЙНА ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 338.012: 631.151

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ ©

І.І. ТАРАСОВА,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки,
Донецький національний університет
(м. Вінниця)

У статті розглядаються фактори розвитку сільськогосподарського виробництва та зазначаються труднощі, що перешкоджають позитивній динаміці: низький рівень доступності до кредитів, капіталомісткість, наявність органічних і мінеральних добрив, застосування інфраструктури товарного ринку, особливо дрібних господарств. Висвітлено фактори впливу, що обмежують розвиток аграрної економіки, а саме: висока вартість кредитування, зміни в податковій політиці, відсутність оборотних коштів, фінансових ризиків, амортизація основних засобів, проблеми, пов'язані з механізацією в області виробництва, нестача кваліфікованих робітників. Проведено дослідження та зазначено чинники підвищення економічної ефективності, включаючи допомогу уряду в сфері кредитування, політику стимулювання, страхування, інновації заохочення, використання передових вітчизняних і зарубіжних технологій в модернізації процесів виробництва, сприяння у підвищенні кваліфікації персоналу. Визначено пріоритетні напрями розвитку вітчизняної аграрної економіки на основі досліджень та інновацій ЄС. Надано рекомендації щодо інноваційних аспектів розвитку АПК України.

Ключові слова: інновації, аграрна економіка, розвиток, конкурентоспроможність, ринок, виробництво, стратегія, економіка знань.

Рис. 1. Літ. 8.

Постановка проблеми. Економічний стан України значною мірою визначається тенденціями розвитку АПК в цілому та його інноваційного сектору зокрема. Для підвищення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств сьогодні необхідно впровадження механізму економічного розподілу з використанням державних коштів регулювання і підтримки конкретних виробників і переробників сільськогосподарської продукції, з урахуванням природних, територіальних рівнів використання ресурсного потенціалу, виробничих витрат, остаточного внеску у формування регіонального продукту.

Актуальність обраного напрямку дослідження визначається необхідністю визначення пріоритетних напрямів впровадження інноваційної діяльності агропромислового виробництва України. Особливо необхідним дане дослідження є для зростання потенціалу національної економіки загалом.

© ***І.І. ТАРАСОВА, 2016***

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляд наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних вчених щодо інновацій в АПК дає змогу зробити висновок про доволі глибокі дослідження, зроблені у працях: С. Володіна [2], В. Гейця [3], Г. Калетніка [6], М. Маліка [8], І. Салькової [9], О. Шпикуляка [8]. Проте, незважаючи на велику кількість наукових досліджень та публікацій, основні актуальні питання інноваційного розвитку аграрної економіки України потребують від науковців постійного та детального аналізу.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в дослідженні інноваційних аспектів розвитку аграрної економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державні заходи останніх років спрямовані на поліпшення соціально-економічного становища сільського господарства нашої держави. Дана тенденція відображена у державних та регіональних програмах розвитку аграрного виробництва. Зокрема, у Стратегії сталого розвитку " Україна – 2020 " від 12 січня 2015 року [1]. Метою Стратегії є впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі, в агропромисловому секторі зокрема. Задля цього визначено основі вектори руху: розвитку, безпеки, відповідальності, гордості. Вектор розвитку - це забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя. Україна має стати державою з сильною економікою та з передовими інноваціями. Реформа сільського господарства входить саме до цього напрямку. Вектор безпеки - це забезпечення гарантій безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій і приватної власності. На нашу думку, саме продовольча безпека є пріоритетним напрямком розвитку нашої держави. Вектор відповідальності - це забезпечення відповідних гарантій громадянам країни, щодо високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг в державному та приватному секторах. Вектор гордості - це забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, в різних його галузях.

Але незважаючи на перспективні плани нашої держави, проблеми ефективного становлення сільськогосподарського виробництва, що перешкоджають позитивній динаміці, існують: низький рівень доступності до кредитів, капіталомісткість, застосування інфраструктури товарного ринку.

Факторами, що стримують розвиток аграрної економіки України, є:

- висока вартість кредитування;
- зміни в податковій політиці;
- відсутність оборотних коштів;
- фінансових ризиків;
- амортизація основних засобів;
- проблеми, пов'язані з механізацією в області виробництва;
- нестача кваліфікованих робітників.

Основні приклади ефективного управління та інструменти щодо втілення Стратегії та розвитку інноваційних аспектів аграрної економіки, Україна має можливість отримувати та запозичувати у країн ЄС.

Виконання вимог ратифікованої Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони, дає можливість Україні в подальшому стати повноцінним членом в Європейському Союзі. Такими вимогами є відповідність Копенгагенським критеріям - параметрам, яким мають відповідати держави - члени Європейського Союзу.

Основним джерелом вирішення проблем аграрного сектору ЄС вважає створення нових знань для підвищення конкурентоспроможності та стійкості галузі. Також за необхідне вважається забезпечення сталого використання ресурсів і еко-системних послуг, забезпечення продовольчої безпеки, можливість надати сільськогосподарським підприємствам збільшити і диверсифікувати своє виробництво. Ці та інші питання мають актуальність завдяки інноваціям та економіці знань.

ЄС переслідує три мети спільної сільськогосподарської політики: забезпечення життєздатного виробництва продуктів харчування; забезпечення сталого управління природними ресурсами і боротьби зі зміною клімату і сприяння збалансованого територіального розвитку. Забезпечення цих завдань вимагає створення, поширення і впровадження нових знань, нових технологій, нових продуктів і нових способів організації, вчитися або співпрацювати. Підтримка конкурентного розвитку вітчизняної агросфери за рахунок створення інноваційної інфраструктури необхідна. Створення технологічної платформи АПК за допомогою впровадження базових завдань та науково-методичних підходів до інноваційного розвитку АПК на базі технологічної платформи надасть можливість для реалізації кластерних проектів розвитку високотехнологічного аграрного виробництва й інфраструктури агробізнесу [2].

ЄС підтримує сільське та лісове господарства в рамках своїх досліджень і інновацій Framework, Horizon-2020 [3].

Зазначені вище проекти націлені на допомогу з:

1. Підвищення ефективності виробництва і боротьби зі зміною клімату, забезпечуючи при цьому стійкість.

2. Надання еко - системних послуг і суспільних благ.

3. Розширення прав і можливостей сільських районів і підтримки політики сільськогосподарських інновацій.

4. Сприяння сталому веденню лісового господарства.

5. Розробка стійкої і конкурентоспроможної сільськогосподарської харчової промисловості.

6. Розвиток ринку та підтримка біо-продуктів та пов’язаних з цим процесів.

На даному етапі ЄС вживає заходів, щоб наблизити науку і практику ближче один до одного. Мета полягає в тому, щоб науково-дослідна діяльність була зорієнтована на актуальних дослідженнях та фактичних даних сільськогосподарської політики. Для підтримки цієї мети було розпочато Європейське інноваційне партнерство сільськогосподарської продуктивності і стійкості (EIP-AGRI) [4]. Воно пов'язує різні політики, працює з ціллю сприяння більш широкому поглинанню дослідних та інноваційних рішень на місцях з метою розробки програми досліджень, яка є більш цілеспрямованою для потреб аграрного сектору.

Більш детальний розгляд EIP-AGRI вказує на два потоки фінансування для забезпечення більш інноваційного сільського та лісового господарств. На меті інвестиції досліджень та інновацій в основному двома фінансовими потоками: Горизонт 2020 р. (науково-дослідних та інноваційних) і політики розвитку сільських районів (інновації).

ЄС майже в два рази планує збільшити свої зусилля з безпрецедентним бюджетом близько 4 млрд євро, виділених на період до 2020 року для здійснення проекту "Продовольча безпека, сталий розвиток сільського господарства і лісового господарства, морських і морських та внутрішніх водних досліджень і біоекономіка" [5, 6].

В синергії, в якості першочергового завдання політики в області розвитку сільських районів 2014-2020 рр., ЄС встановило " Сприяння передачі знань і інновацій в сільському господарстві, лісовому господарстві та сільській місцевості ". В програмі розвитку сільських районів планується фінансувати сільське і лісове господарства, їх інновації за допомогою ряду заходів, які можуть підтримати створення оперативних груп, інноваційних послуг, інвестицій чи інших підходів.

Основними інструментами фінансування ЄС, що підтримують саме сільське господарство і лісівництво досліджень та інновацій є: Горизонт 2020 і аграрна політика в області розвитку та інновацій. Багато інших політик ЄС щодо інновацій та підвищення їх кваліфікації в цілому, також можуть внести свій вклад в області сільськогосподарських досліджень та інновацій.

Отже, втілюючи Стратегію сталого розвитку " Україна – 2020", уряду країни необхідно покластися на передовий досвід ЄС та покласти запровадження даної Стратегії за основу на три основні принципи, а саме:

- активне використання науки та науково-дослідних розробок;
- промислове керівництво;
- вирішення соціальних проблем.

Всі три основні напрямки мають можливості для сільськогосподарських досліджень і інновацій, головними з яких є вирішення соціальних проблем.

Щодо науково-дослідних та інноваційних дій – для їх ефективності та активізації, пропонуємо розробляти та постійно оновлювати багатонаціональні проекти зі створення знань і інновацій в аграрній економіці. Також необхідна координація та підтримка зазначених дій через багатонаціональні мережеві проекти. Інструментом малого і середнього бізнесу агропромислового сектору, в даному випадку є: моно-учасник ринку малого і середнього бізнесу як керівник інноваційних проектів. Зазначені робочі програми повинні бути розраховані на період від двох років. Вони мають описувати мету проекту і вказувати очікувані дії, наслідки, бюджет, терміни і результати.

На нашу думку, політика інноваційного розвитку аграрної економіки України повинна здійснюється, на прикладі ЄС, в рамках програм розвитку сільськогосподарських районів. Зазначені програми розробляються і управляються державами-членами або регіонами відповідно до Європейського сільського регулювання розвитку. Передача знань і інновацій є одним з 6 пріоритетів сільськогосподарської політики в області розвитку 2014-2020 рр. Управлінський корпус матиме можливість використовувати 18 різних заходів для реалізації цього пріоритету. Європейська комісія випустила керівний документ про те, як здійснювати інноваційну діяльність, створювати інновації та реалізовувати їх в рамках Європейського інноваційного партнерства.

Також Україні необхідно мати чітко зазначену "Програму інноваційного розвитку аграрного сектору", із зазначеними заходами стимулювання інновацій.

Заходи, що стосуються передачі знань або інвестицій повинні бути визначені, важливість інновацій в контексті програмування і реалізації програми підкреслена. Кількість заходів може використовуватися для стимулювання інновацій. Особливе значення в цьому відношенні є створення Європейського інноваційного партнерства для продуктивності сільського господарства.

Основними пріоритетними завданнями "Програми інноваційного розвитку аграрного сектору" мають бути:

1. Сприяння передачі знань та інновацій в сільському господарстві, лісовому господарстві та сільських районах.

2. Стимулювання інноваційної діяльності, співпраця і розвиток знань в аграрному секторі.

3. Зміцнення зв'язків між сільським господарством, виробництвом, науково-дослідними інститутами та інноваціями, в тому числі з метою поліпшення екологічного управління і продуктивності.

Розглянувши ретроспективу розвитку інноваційних процесів, можна скласти схему інноваційного процесу, що включає його окремі стадії. Інноваційний процес охоплює період між кінцем стадії фундаментальних досліджень, результатом яких є створення винаходу та початком масового виробництва інноваційного продукту. В деяких випадках фундаментальні дослідження виходять за межі окремих інноваційних процесів оскільки є зовнішньою структурою (інфраструктурою), що визначає довгострокові тенденції науково-технічного прогресу (рис. 1) [7, с. 14].

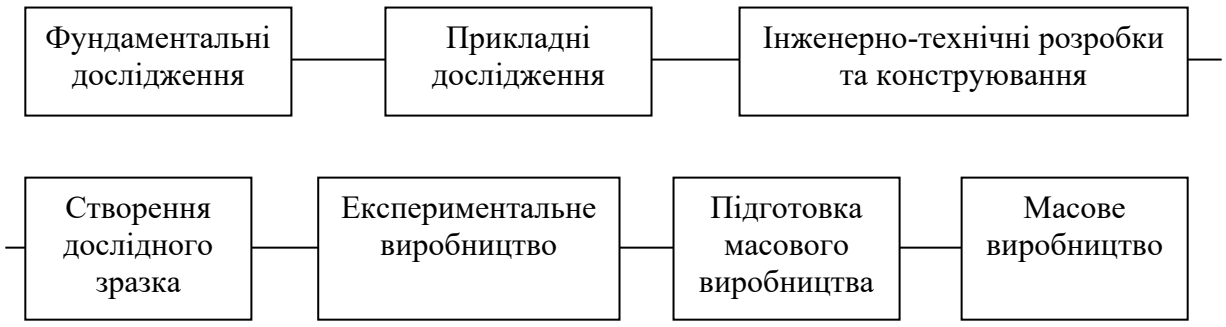

Рис. 1. **Схема інноваційного процесу**

Джерело: [7, с. 14]

Специфіка інноваційного процесу полягає у тому, що елементи, задіяні у процесі розробки інновацій, постійно співпрацюють між собою, а напрямок руху по самій схемі поступово переміщується від сфери досліджень до сфери збуту.

Отже, на сучасному етапі інноваційного розвитку аграрна економіка може існувати і розвиватися лише в суспільстві знань, в якому господарюючі суб'єкти займаються створенням, використанням та накопиченням власного інтелектуального капіталу, в основу якого покладені інновації, інформація і знання.

Інновації виступають важливою рушійною силою в забезпеченні двох основних результатів діяльності аграрної сфери: підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору та досягнення стійкості й адаптації до нових методів ведення бізнесу [8, с. 256].

Інновація часто описується як нова ідея, яка виявиться успішною на практиці. Інновація може бути як технологічною, так і нетехнологічною, організаційною, або соціальною. Інновація може бути заснована як на нових методах та дослідженнях, так і на традиційній практиці створення [9]. Нова ідея може втілитись у новий продукт, практику, сервіс, виробництво, процес або новий спосіб організації тощо. Така нова ідея перетворюється в інновації тільки за умови, якщо вона широко застосовується і доводить свою корисність на практиці. Становлення масового ринку буде залежати не тільки від монолітності творчої ідеї, це також залежить від можливостей ринку, готовність сектора прийняти її, запозичені знання і сприйняття, випадкові зовнішні фактори. На початковому етапі впровадження неможливо передбачити, як ці чинники працюють разом, щоб перетворити нову ідею в інновацію. Таким чином, ефективність та успішність нової ідеї, втіленої в інновацію, можливо визначити тільки після реальних практичних результатів та реакції ринку. В цьому полягає складність зазначення міри успішності нової ідеї в рамках Програми інноваційного розвитку аграрного сектору та визначення ідеї інноваційною.

Висновки. Таким чином, в аграрній економіці України потрібно розвивати повноцінний ринок з інноваційними аспектами та науково-дослідними характеристиками його діяльності. Де, з одного боку, вільно діють рівноправні суб'єкти ринку, а з іншого – держава, яка є його активним інститутом регулювання та стимулювання. Високий рівень ринкових інститутів сприятиме підвищенню інноваційної активності учасників аграрного ринку. З метою продукування інновацій необхідне ефективне формування результативної взаємодії інститутів інноваційної інфраструктури. Даний приклад інноваційного розвитку можливо перейняти з вже діючої організаційно-інституційної системи аграрного ринку ЄС. Запропонована " Програма інноваційного розвитку аграрного сектору" із зазначеними заходами стимулювання інновацій є пріоритетним завданням вітчизняного АПК.

Список використаних джерел

1. Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020": Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015

2. Концептуальні засади створення технологічної платформи інноваційного розвитку АПК " Агротехнополіс" / Володін С. А. // Економіка АПК. – 2015. –№ 8 – С. 60-65.

3. Горизонт 2020 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.fp7-ncp.kiev.ua/assets/Horizont_2020/HORIZON-20201.pdf. Сільське господарство та розвиток сільських районів ЄС [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ec.europa.eu/research/participants/

4. Інноваційні аспекти розвитку аграрного сектору країн ЄС [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ec.europa.eu/agriculture/research-innovation/

5. Калетнік Г. М. Місце і роль продовольчої безпеки у формування економічної безпеки України / Г.М. Калетнік, Г.О. Пчелянська // Бізнес Інформ. – 2014. – № 2. – С. 30-34.

6. Тарасова І. І. Інновації та інтелектуальний капітал у розвитку підприємства / І. І. Тарасова // Економіка та держава: Міжнародний науково-практичний журнал – № 3. – 2013. – С. 13-16.

7. Лупенко Ю.О. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи: [Монографія] / Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк та ін. // ННЦ "Інститут аграрної економіки". – Київ, 2014. – 516 с.

8. Салькова І. Ю. Теоретичні основи інноваційного розвитку АПК України // І.Ю. Салькова, І. В. Ковальчук, Л. Б. Петіна // – Агросвіт. – 2016. – № 7. – С. 27-31.

Список використаних джерел у транслітерації / References

1. Decree of the President of Ukraine (2015) "On the Strategy for Sustainable Development "Ukraine - 2020", available at: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/ (Accessed 12 January 2015).

2. Volodin, S. (2015) Conceptual framework creating innovative technology platform development of agriculture "Ahrotehnopolis", Economy AIC, pp. 8 - 60.

3. Horizon 2020 (2014), available at: http://www.fp7-ncp.kiev.ua/assets/Horizont_2020/HORIZON-20201.pdf. (Accessed 25 February 2014). Agriculture and Rural Development of the EU (2015), available at: http://ec.europa.eu/research/participants/ (Accessed 5 March 2015).

4. Innovative aspects of the agricultural sector in the EU (2016), available at: http://ec.europa.eu/agriculture/research-innovation/ (Accessed 1 September 2016).

5. Kaletnik, G., Pchelyanska, G. (2014) "Place and role of food security in forming the economic security of Ukraine", Business Inform. vol. 2, pp. 30-34.

6. Tarasova, I. (2013) Innovation and intellectual capital of the company, Economy and State International scientific journal № 3, pp. 13-16.

7. Lupenko Y., Malik M., Shpykulyak O. (2014) "Innovative software development of agriculture Ukraine: problems and prospects" / NSC "Institute of agrarian economy". - 516 p.

8. Salkova, I., Kovalchuk I., Petina, L. (2016) "Theoretical basis of innovative development of agriculture in Ukraine", Agrosvit. vol. 7. pp. 27-31.

ANNOTATION
INNOVATIVE ASPECTS OF AGRARIAN ECONOMY DEVELOPMENT

TARASOVA Iryna,
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of International Economics,
Donetsk National University
(Vinnytsia)

The factors of the development of agricultural production are examined and difficulties impeding the positive dynamics: the low level of access to credit, capital intensity, the presence of organic and mineral fertilizers, the use of the commodity market infrastructure, particularly smallholders are indicated in the article. The factors of influence, limiting the development of the agrarian economy, namely, the high cost of credit, changes in tax policy, volatility and price disparity, lack of working capital, financial risks, depreciation of fixed assets, the problems related to the mechanization in production, the shortage of skilled workers are explained. Research is carried out and factors to increase economic efficiency, including the government assistance in the area of lending, stimulating policy, insurance, promotion of innovation, the use of advanced domestic and foreign technologies in the modernization of production processes, assist in staff development are

examined. Priority directions of the development of the domestic agricultural economy on the basis of EU are determined. Recommendations on the innovative aspects of the development of agro-industrial complex of Ukraine are given.

Key words: innovation, agricultural economy, development, competitiveness, market, production strategy, the economy of knowledge.

Fig.1. Lit.8.

АННОТАЦИЯ
ИННОВАЦИОННЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ АГРАРНОЙ ЭКОНОМИКИ

ТАРАСОВА Ирина Игоревна,
кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры международной экономики,
Донецкий национальный университет
(г. Винница)

В статье рассматриваются факторы развития сельскохозяйственного производства и указываются трудности, препятствующие положительной динамике: низкий уровень доступности кредитов, капиталоемкость, наличие органических и минеральных удобрений, применение инфраструктуры товарного рынка, особенно мелких хозяйств. Освещены факторы влияния, ограничивающие развитие аграрной экономики, а именно: высокая стоимость кредитования, изменения в налоговой политике, отсутствие оборотных средств, финансовых рисков, амортизация основных средств, проблемы, связанные с механизацией в области производства, нехватка квалифицированных рабочих. Проведено исследование и отмечено факторы повышения экономической эффективности, включая помощь правительства в сфере кредитования, политику стимулирования, страхование, инновации поощрения, использование передовых отечественных и зарубежных технологий в модернизации процессов производства, содействие в повышении квалификации персонала. Определены приоритетные направления развития отечественной аграрной экономики на основе исследований и инноваций ЕС. Даны рекомендации по инновационным аспектам развития АПК Украины.

Ключевые слова: инновации, аграрная экономика, развитие, конкурентоспособность, рынок, производство, стратегия, экономика знаний.

Інформація про автора

ТАРАСОВА Ірина Ігорівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки, Донецький національний університет (21000, м. Вінниця, вул. Академіка Янгеля, 4, e-mail: tarasovaii@mail.ru).

TARASOVA Iryna - candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of International Economics, Donetsk National University (21000, Vinnytsia, 4, Academician Yangel str.,e-mail: tarasovaii@mail.ru).

ТАРАСОВА Ирина Игоревна - кандидат экономических наук, доцент кафедры международной экономики, Донецкий национальный университет (21000, г. Винниця, ул.Академика Янгеля, 4, e-mail: tarasovaii@mail.ru).